

Medical students' knowledge about patients' bill of rights in universities of medical sciences in Tehran

Farzaneh Zare Shanheh¹, Shiva Rafati^{2*}, Nahid Rejeh³, Ali Davati⁴, Ali Taqizadeh Maleki¹, Mohammad Keshavarzi¹

1. Medical Faculty, Shahed University, Tehran, Iran
2. Department of Pediatrics, Shahed University, Tehran, Iran
3. Faculty of Nursing, Shahed University, Tehran, Iran
4. Department of Social Medicine, School of Medicine, Shahed University, Tehran, Iran

* Corresponding author e-mail: dr.shrafati@yahoo.com

Abstract

Background and Objective: Understanding patients' rights can lead to their observance and an increase in patient satisfaction with the received healthcare services. The aim of this study was assessing the level of awareness of clinical medical students at medical universities in Tehran regarding patients' rights.

Materials and Methods: This was a cross-sectional descriptive-analytical study conducted at medical faculties in Tehran. A total of 442 medical students were randomly selected. The "Patients' Rights Charter" questionnaire, provided by the Ministry of Health of Iran, was used for data collection. Data analysis was performed using SPSS software, version 19, and independent t-test, Pearson, and ANOVA tests were employed. Significance level was $P < 0.05$.

Results: 14.9% of the medical students had a poor level of awareness, 70.4% had a moderate level, and 14.7% had a good level of awareness. The lowest level of awareness was observed in respecting patient privacy and maintaining patient confidentiality, while the highest level of awareness was in the right to choose and make decisions freely. There was a significant relationship between the students' gender and age and their level of awareness. However, no significant relationship was found between academic level, university of study, prior knowledge of patients' rights, and the level of awareness.

Conclusion: The majority of medical students in this study had a moderate level of awareness. It is recommended to enhance awareness through more precise teaching of medical ethics courses and by conducting educational workshops for students, as well as organizing seminars and courses for medical practitioners, to improve their level of awareness.

Keywords: Awareness, Medical Students, Patient Rights, Medical faculties

Received: Jun 23, 2023

Revised: Sep 30, 2023

Accepted: Oct 11, 2023

How to cite this article: Zare Shanheh F, Rafati Sh, Rejeh N, Davati A, Taqizadeh Maleki A, Keshavarzi M. Medical students' knowledge about patients' bill of rights in universities of medical sciences in Tehran. *Daneshvar Medicine* 2023; 31(4):67-75. doi: 10.22070/DANESHMED.2023.17875.1366

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial License 4.0 (CCBYNC), where it is permissible to download, share, remix, transform, and buildup the work provided it is properly cited. The work cannot be used commercially without permission from the journal.

بررسی سطح آگاهی دانشجویان پزشکی مقطع بالینی از منشور حقوق بیماران در دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران

فرزانه زارع شهنه^۱، شیوا رفعتی^{۲*}، ناهید رژه^۳، علی دواتی^۴، علی تقی‌زاده ملکی^۱، محمد کشاورزی^۱

۱. دانشکده پزشکی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران
۲. گروه اطفال، دانشکده پزشکی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران
۳. دانشکده پرستاری، دانشگاه شاهد، تهران، ایران
۴. گروه پزشکی اجتماعی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

Email: dr.shrafati@yahoo.com

*نویسنده مسئول: شیوا رفعتی

چکیده

مقدمه و هدف: شناخت منشور حقوق بیمار می‌تواند منجر به رعایت آن و افزایش سطح رضایت بیماران از خدمات دریافتی شود. این مطالعه با هدف تعیین سطح آگاهی دانشجویان پزشکی مقطع بالینی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران از منشور حقوق بیماران انجام شده است.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی است که به‌صورت مقطعی در دانشکده‌های پزشکی شهر تهران انجام شد. ۴۴۲ دانشجوی پزشکی به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. از پرسشنامه "منشور حقوق بیمار" ابلاغ‌شده از طرف وزارت بهداشت ایران استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS، نسخه ۱۹ استفاده شد و آزمون‌های T مستقل، پیرسون و ANOVA به کار گرفته شد.

نتایج: ۱۴ درصد از دانشجویان سطح آگاهی ضعیف، ۷۰/۴ درصد متوسط و ۱۴/۷ درصد دارای سطح آگاهی خوبی از منشور حقوق بیماران بودند. کمترین میزان آگاهی در حیطه احترام به حریم خصوصی بیمار و رعایت اصل رازداری بیمار و بیشترین میزان آگاهی، حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار بود. رابطه معناداری بین جنسیت و سن دانشجویان و سطح آگاهی آنان از منشور حقوق بیماران وجود داشت ولی بین متغیرهای مقطع تحصیلی، دانشگاه محل تحصیل و اطلاع قبلی از منشور حقوق بیمار با متغیر سطح آگاهی دانشجویان رابطه معناداری مشاهده نشد. سطح معناداری $P < 0.05$ در نظر گرفته شد.

نتیجه‌گیری: اکثریت دانشجویان پزشکی حاضر در مطالعه از سطح آگاهی متوسط در خصوص منشور حقوق بیمار برخوردار بودند. پیشنهاد می‌شود علاوه بر آموزش دقیق‌تر واحد درسی اخلاق پزشکی، با برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای دانشجویان و برگزاری همایش‌ها و دوره‌های بازآموزی برای پزشکان، سطح آگاهی از منشور حقوق بیماران ارتقا یابد.

واژه‌های کلیدی: آگاهی، دانشجویان پزشکی، حقوق بیمار، دانشکده‌های علوم پزشکی

وصول مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۰۲

اصلاحیه نهایی: ۱۴۰۲/۰۷/۰۸

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۹

مقدمه

همچنین مطالعات انجام‌شده در سایر کشورها نیز نشان می‌دهد که پزشکان، پرستاران و بیماران از حقوق بشر، حفظ حریم شخصی، موارد قانونی حقوق بیمار، منشور حقوق بیمار و جنبه‌های قانونی پزشکی آگاهی کمی داشتند (۹). توجه به مسئله حقوق بیمار و از آن مهم‌تر رعایت این حقوق بر تمامی اعضای تیم درمان امری لازم و غیرقابل انکار است. در ایران تحقیقاتی در زمینه سنجش میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار در پزشکان، پرستاران، بیماران (۱۰، ۱۱) و نیز گروه‌های محدودی از کارورزان (۷) و دانشجویان (۱۲، ۱۳) انجام شده و نتایج متفاوتی ارائه شده است. ریشه این مسئله را باید در دوران دانشجویی کارکنان درمانی جستجو کرد؛ زیرا پایین بودن میزان آگاهی شاید به علت ناکافی بودن آموزش‌های ارائه‌شده در این دوران باشد. نهادینه کردن اصول اخلاقی میان دانشجویان پزشکی و آگاه کردن آنها برای زندگی حرفه‌ای آینده، بخش مهمی از مسئولیت دانشگاه‌های علوم پزشکی است (۱۴).

با توجه به مباحث مطرح‌شده در مورد اهمیت مطالعه و این موضوع که میزان آگاهی از منشور حقوق بیماران در جامعه دانشجویان پزشکی در مقطع بالینی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران تاکنون مورد بررسی قرار نگرفته است؛ بنابراین مطالعه حاضر با هدف تعیین سطح آگاهی دانشجویان پزشکی مقطع بالینی شهر تهران از منشور حقوق بیماران انجام گرفت.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی است که به صورت مقطعی در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ انجام شد (با کد کمیته اخلاق IR.SHAHED.REC.1395.107).

بر اساس تعیین فرمول تعیین حجم نمونه تصادفی (۱۵)، از جامعه ۲۸۰۰ نفری دانشجویان دوره دکتری حرفه‌ای دانشگاه‌های تهران با سطح اطمینان ۹۵ درصد، ۳۸۵ نفر تعیین شد ولی برای جلوگیری از اشکالات ناشی از حذف احتمالی برخی از نمونه‌ها، ۴۴۲ نمونه جمع‌آوری شد.

$N=2800$, $x_2=3.84$, $P=0.05$ (Population proportion), $d=0.05$ (degree of accuracy)

حقوق بیمار از ملزوماتی است ارائه‌دهندگان خدمات سلامت در هر سطحی موظف به رعایت آن هستند؛ این قوانین از بیماران در برابر سوءاستفاده و تبعیض حمایت می‌کند و عملکرد اخلاقی را بهبود می‌بخشد (۱). این حقوق به عنوان حق اساسی بشر و معیار تضمین کیفیت مطرح هستند که از بیماران در برابر سوءاستفاده و تبعیض حمایت کرده و عملکردهای اخلاقی را بهبود می‌بخشند (۲).

حقوق بیمار عبارت است از وظایفی که اعضای تیم درمانی در مقابل وی دارند که شامل نیازهای جسمی، روحی، روانی و اجتماعی مشروع و معقول در شرایط خاص است. از جمله مهم‌ترین حقوق بیماران شامل رازداری اطلاعات، حفظ حریم خصوصی، شناختن محل بستری و اعضای تیم درمانی، کسب اطلاعات درباره سیر بیماری، رسیدن به شکایات و درخواست‌ها، تصمیم‌گیری، توجه به عقاید و مسائل فرهنگی بیمار، ارجاع به مراکز تخصصی‌تر، دریافت خدمات درمانی با کیفیت مناسب و احترام است (۳). هدف منشور حقوق بیمار، مشخص کردن روابط بین بیمار و پزشک در رابطه با رضایت از درمان پزشکی، محرمانه بودن و مسائل مربوط به آن است (۴). ارائه‌دهندگان مراقبت بهداشتی می‌توانند نقش مهمی را در ارتقاء و حمایت از حقوق بشر در مراقبت از بیمار ایفا کنند (۵).

امروزه علی‌رغم تلاش‌های پزشکان و کارکنان بخش بهداشت و درمان، میزان نارضایتی و شکایت بیماران رو به افزایش نهاده است. چنان‌که بخش عمده‌ای از نارضایتی بیماران در مراکز درمانی، مربوط به رعایت نکردن حقوق آنان توسط کارکنان مراکز درمانی است (۱). اگرچه تمامی اعضای گروه پزشکی بر آگاهی از مفاد منشور حقوق بیمار در راستای رعایت هر چه بهتر آن اتفاق نظر دارند و در همه کدهای اخلاق پزشکی در این زمینه تأکید شده است، اما نتیجه مطالعات مختلف نشان می‌دهد که سطح آگاهی از حقوق بیمار و همچنین میزان رعایت آن در شرایط مناسبی قرار ندارد (۶).

مطالعات انجام‌شده در ایران، بیانگر سطح آگاهی ضعیف بیماران و حتی سطح آگاهی متوسط پرستاران، پزشکان و کارورزان در خصوص منشور حقوق بیمار است (۷ و ۸).

و رسیدگی به شکایات، گزارشی از نحوه پاسخ‌گویی به هر سؤال ارائه شد.

روایی پرسشنامه توسط عرب و همکاران (۱۸) و رنجبر و همکاران (۱۳) مورد تأیید قرار گرفته است؛ پایایی پرسشنامه در این مطالعه نیز به روش بازآزمون محاسبه شده است ($r=0/83$). پایایی درونی پرسشنامه، از طریق کرونباخ ($\alpha=0/83$) سنجیده شد.

پس از هماهنگی با مسئولان دانشکده‌ها و توضیح روش کار و اخذ رضایت آگاهانه، پرسشنامه‌ها در بین دانشجویان توزیع و در زمان توافقی جمع‌آوری شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های این مطالعه، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۹ و آزمون‌های T مستقل، پی‌رسون و ANOVA استفاده شد.

نتایج

در این پژوهش در مجموع از تعداد ۴۵۰ پرسشنامه توزیع شده، تعداد ۴۴۴ پرسشنامه جمع‌آوری و از این تعداد، ۴۴۲ پرسشنامه تکمیل شد که در واقع ۹۸ درصد از پرسشنامه‌ها به صورت کامل تکمیل و بازگردانده شده است. در جدول ۱ اطلاعات دموگرافیک دانشجویان ارائه شده است: میانگین نمرات دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری نشان داد ($p=0/002$) و نمرات دانشجویان زن از دانشجویان مرد بالاتر بود. میانگین نمرات دانشجویان در مقاطع کارآموزی و کارورزی، تفاوت معناداری با هم نداشتند ($p=0/078$). بین سن دانشجویان و نمره آگاهی آنها از منشور حقوق بیماران ارتباط مستقیم وجود دارد. میانگین نمرات دانشجویان دانشگاه‌های مختلف اختلاف معناداری نشان نداد ($p=0/12$).

بحث

مطالعه حاضر با هدف تعیین سطح آگاهی دانشجویان پزشکی مقطع بالینی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران از منشور حقوق بیماران در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۵ انجام شد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که میانگین نمرات آگاهی دانشجویان پزشکی بالینی دانشگاه‌های سطح شهر تهران از منشور حقوق بیماران بیشتر از سطح میانگین است. در مطالعات انجام شده توسط صمدبیک (۱۹)، کریمی‌ار جهرمی

معیارهای ورود به مطالعه برای دانشجویان عبارت بود از شاغل به تحصیل بودن در دوره دکتری حرفه‌ای پزشکی و در مقاطع کارآموزی و کارورزی در یکی از دانشگاه‌های تهران، ایران، شهید بهشتی و شاهد، مهمان‌نبودن در دانشگاه یادشده، داشتن تمایل به شرکت در این تحقیق و معیارهای خروج از مطالعه شامل پاسخ‌دهی ناقص به پرسشنامه‌ها، انصراف از شرکت در پژوهش بود.

برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد شامل دو بخش از مشخصات دموگرافیک و منشور حقوق بیمار استفاده شد. مشخصات دموگرافیک شرکت‌کنندگان در پژوهش شامل سن، جنسیت، مقطع تحصیلی، سال ورود به دانشگاه، آشنایی با منشور حقوق بیمار بود و در قسمت دوم، پنج حیطه از حیطه‌های منشور حقوق بیمار (شامل ۲۹ سؤال) مورد سؤال قرار گرفت. سؤالات قسمت دوم بر اساس آخرین نسخه بندهای منشور حقوق بیمار ابلاغی از طرف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه شده است (۱۶، ۱۷). پرسشنامه حقوق بیمار از ۵ حیطه شامل حیطه دریافت مطلوب خدمات سلامت (۴ سؤال)، حیطه دسترسی بیمار به اطلاعات (۴ سؤال)، حیطه حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار (۱۵ سؤال)، حیطه احترام به حریم خصوصی بیمار و رعایت اصل رازداری بیمار (۴ سؤال) و حیطه دسترسی به نظام کارآمد رسیدگی به شکایت (۲ سؤال) تشکیل شده است. سؤالات بخش حیطه‌های منشور حقوق بیماران به صورت پنج گزینه‌ای است که یکی از گزینه‌های پرسش، پاسخ صحیح بوده و گزینه پنجم هر سؤال، گزینه نمی‌دانم است. برای امتیازدهی به این سؤالات، به هر پاسخ درست سه امتیاز، گزینه نمی‌دانم یک امتیاز و به پاسخ‌های غلط صفر امتیاز داده شد (حداقل نمره صفر و حداکثر ۸۷)، سطح آگاهی بر اساس میانگین نمرات کسب شده در هر حیطه و نیز میانگین نمرات کلی دانشجویان تعیین شد. به طوری که مقادیر کمتر از میانگین منهای انحراف معیار در هر حیطه و در سطح کلی، ضعیف در نظر گرفته شد. مقادیری که بین میانگین و $\pm$ انحراف معیار قرار داشت متوسط و مقادیر بیشتر از میانگین به اضافه انحراف معیار، به عنوان خوب در نظر گرفته شد و در حیطه پنجم یعنی دسترسی به نظام کارآمد

کردند و بنابراین بیشترین میزان آگاهی افراد شرکت‌کننده در این مطالعه مربوط به حیطه حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار بوده است و این می‌تواند به علت آموزش درس اخلاق پزشکی در دانشجویان پزشکی باشد.

در پژوهش رنجبر و همکاران (۱۲) بیشترین آگاهی دانشجویان در حیطه حق آزادی فردی و کمترین آگاهی آنها در حیطه حق دسترسی به خدمات درمانی بود که در بخش بیشترین میزان آگاهی با نتیجه مطالعه ما همسو بود. در مطالعه انجام‌شده توسط صمدبیک و همکاران (۱۹) بیشترین میزان آگاهی آنها در حیطه حق بیمار در خصوص دریافت مطلوب خدمات سلامت (۸۱/۱ درصد) و کمترین میزان مربوط به حیطه حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار (۴۵/۱ درصد) بود. در مطالعه رویین تن و همکاران (۲۲) بیشترین آگاهی در حیطه دریافت خدمات سلامت و کمترین آگاهی در حیطه دریافت اطلاعات کافی بود. در مطالعه مرتضوی و همکاران (۲۵) بیشترین درصد آگاهی در حیطه حق بیمار در خصوص دریافت مطلوب خدمات سلامت و کمترین آن مربوط به حیطه حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار بود. در پژوهش وجدانی و همکاران (۲۰) بیشترین میزان آگاهی مربوط به حیطه دسترسی به خدمات (۶۱/۰۷ درصد) و کمترین میزان آن مربوط به آزادی فردی (۴۴/۷ درصد) بود. در مطالعه محمدنژاد و همکاران (۲۶) مشاهده شد که بیشترین میزان آگاهی پرستاران در حیطه حق حفظ حریم شخصی و کسب اطمینان از محرمانه‌بودن اطلاعات (۹۵/۵۱ درصد) و کمترین آن نیز در حیطه حق دریافت اطلاعات ضروری در مورد گروه درمانی، میزان تعرفه و پوشش بیمه‌ای (۳۳/۹۷ درصد) بود که با نتایج مطالعه ما ناهمسو بودند که علت آن می‌تواند در جامعه آماری متفاوت این مطالعه باشد.

در مطالعه آل سبکویه و همکاران (۲۷)، بیشترین میزان آگاهی در حیطه حریم خصوصی بیماران و رازداری وجود داشت که با نتیجه مطالعه ما ناهمسو بود و علت آن می‌تواند تفاوت در پرسشنامه به‌کاررفته باشد از طرفی

(۱۷) و وجدانی (۲۰) نیز سطح آگاهی از منشور حقوق بیماران در حد متوسط گزارش شده است که با نتیجه مطالعه ما همسو بود. همچنین در مطالعه‌ای که در چند بیمارستان و کلینیک در سال ۲۰۰۲ در لیتوانی توسط دوکینسکین و همکاران (۹) انجام شده بود، آگاهی کارکنان بالاتر از حد متوسط بود.

در مطالعه عجمی قلعه رشیدی و همکاران (۲۱) و رویین تن و همکاران (۲۲)، میزان آگاهی از حقوق بیمار نسبت به مطالعه ما در سطح بالاتری قرار داشت. در مطالعه حنایی و همکاران (۲۳) نیز درصد سطح آگاهی بیشتر از حد متوسط بوده است و با مطالعه ما تفاوت دارد. در مطالعه پیشگر و همکاران (۲۴) روی کارکنان اتاق عمل بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی جهرم در سال ۱۳۹۳، نمرات آگاهی از حقوق بیمار در هیچ‌یک از کارکنان در سطح ضعیف گزارش نشده بود. ۵۶ درصد از پرسنل در سطح خوب بود که می‌توان گفت شاید به دلیل تفاوت در نحوه تقسیم‌بندی مقیاس سطوح آگاهی، با نتیجه مطالعه ما هم‌خوانی ندارد. از دلایل تفاوت در نتایج مطالعات مختلف می‌تواند استفاده از پرسشنامه‌های متفاوت با در نظر گرفتن تعاریف و ابعاد مختلف در خصوص حیطه‌های آگاهی یا جامعه آماری متفاوت و تفاوت در نحوه تقسیم‌بندی سطوح آگاهی در مطالعات مختلف باشد.

در حیطه چهارم یعنی احترام به حریم خصوصی بیمار و رعایت اصل رازداری بیمار، ۶۴/۵ درصد افراد، نمره زیر میانگین کسب کردند که در مقایسه با سایر حیطه‌ها می‌توان گفت کمترین میزان آگاهی در این حیطه یعنی احترام به حریم خصوصی بیمار و رعایت اصل رازداری بیمار بوده است که این موضوع مستلزم آموزش‌های بیشتر، برای حفظ حریم خصوصی بیمار توسط دانشجویان پزشکی است. همچنین در حیطه سوم یعنی حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار که مواردی چون انتخاب نوع درمان، پزشک و حتی حق ترک بیمارستان را شامل می‌شود، ۵۲/۹ درصد از افراد نمره بیش از میانگین کسب

بیشتر بودن میزان آگاهی دانشجویانی که سن بالاتری دارند، حضور بیشتر آنها در بیمارستان و گذراندن واحدهای عملی بیشتر و تجربه بیشتر آنهاست. دلیل دیگر می‌تواند برخورداری از فرصت بیشتر برای تحقیق و مطالعه درباره منشور حقوق بیماران و شرکت در همایش‌های مرتبط باشد. از طرفی در مطالعه الماسی و همکاران (۳۰) ارتباط معناداری بین سن و آگاهی وجود نداشت که علت می‌تواند تفاوت بازه‌های سنی افراد شرکت‌کننده در این مطالعه باشد. همچنین در مطالعه جلیوند و همکاران (۳۶) بین نمره آگاهی از حقوق بیمار و ترم تحصیلی ارتباطی وجود نداشت و بررسی ارتباط بین سن و آگاهی در این مطالعه انجام نشده بود طبیعتاً اختلاف سنی در ترم‌های مختلف می‌تواند توجیه‌کننده یافته‌های متفاوت این مطالعه باشد. یافته‌های مطالعه ساتیو (۳۴) و همکاران نشان داد که رابطه معناداری بین میزان آگاهی از حقوق بیماران و سن وجود نداشته که با نتیجه مطالعه ما متفاوت بود که علت می‌تواند تفاوت در پرسشنامه‌های به‌کاررفته باشد. طبق نتایج به‌دست‌آمده در مطالعه حاضر، درصد کارورزانی که در خصوص منشور حقوق بیماران، دارای سطح آگاهی ضعیف بودند، کمتر از کارآموزان با آگاهی ضعیف و درصد کارورزان با سطح آگاهی خوب بیشتر از کارآموزان با آگاهی خوب بود؛ ولی در کل بین میانگین نمرات دانشجویان کارورز با دانشجویان کارآموز تفاوت معناداری مشاهده نشد. یافته‌های مطالعه رنجبر (۱۳) و همکاران نشان داد دانشجویان در مقطع تحصیلی بالاتر که در آن پژوهش مقطع دکترا بود دارای آگاهی بیشتری از منشور حقوق بیمار بودند. در مطالعه رضایی و همکاران (۳۵) نیز دانشجویان سال چهارم پرستاری نسبت به دانشجویان سال سوم، دارای میزان آگاهی بیشتری نسبت به منشور حقوق بیمار بودند. مطالعه مصدق راد و همکاران (۲۹) بیانگر این بود که آگاهی پزشکان بیشتر از دانشجویان بوده است. در پژوهش دواتی و همکاران (۳۷)، بین نمره آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار و سابقه طبابت آنان ارتباط معناداری

جامعه آماری این مطالعه دانشجویان قبل از ورود به دوره‌های بالینی بودند که از این نظر هم با مطالعه حاضر تفاوت داشت.

در مطالعه حاضر درصد بیشتری از آقایان نسبت به خانم‌ها دارای سطح آگاهی ضعیف هستند. همچنین درصد بیشتری از خانم‌ها در مقایسه با آقایان دارای اطلاعات متوسط و خوب نسبت به حیطه‌های مختلف منشور حقوق بیماران هستند. در مطالعه جوادی‌نیا (۲۸)، مصدق راد (۲۹)، صمدبیک و همکاران (۱۹) و نیز الماسی و همکاران (۳۰) سطح آگاهی زنان بیشتر از مردان بوده که با نتیجه مطالعه ما همسو بوده است. در مطالعه رنجبر (۱۳) و همکاران در هر پنج حیطه، آگاهی زنان بیشتر از مردان بوده و نیز در حیطه حق آگاهی از فرایند درمان رابطه معنادار بوده و نتیجه با مطالعه ما همسو بود. در مطالعه پارساپور (۳۱) و همکاران پزشکان زن نسبت به پزشکان مرد ضرورت بیشتری برای حق انتخاب و تصمیم‌گیری قائل بودند. از جمله دلایل بیشتر بودن آگاهی زنان می‌توان به ویژگی‌های شخصیتی خانم‌ها، دقت کاری آنها و مطالعه بیشتر در این زمینه اشاره کرد. در مطالعه بطحایی (۱۲)، قدسی (۳۲)، صالحی وزیری (۳۳) و ساتیو (۳۴) و همکاران، نتایج حاکی از آن بود که اختلاف معناداری میان جنس و میزان آگاهی وجود نداشت. همچنین در مطالعه وجدانی (۲۰) و همکاران، سطح آگاهی زنان ۴۹/۶ درصد و آقایان ۵۰/۳ درصد بود که اعداد تقریباً با هم برابر بودند و این یافته‌ها با نتیجه مطالعه ما متفاوت بود. دلیل این تفاوت در مطالعه‌ها می‌تواند جامعه آماری متفاوت باشد.

نتایج آزمون بررسی ارتباط بین سن دانشجویان و نمره کسب‌شده از پرسشنامه نشان داد که میان سن افراد و نمره حاصل از پرسشنامه آنها ارتباط مستقیم وجود دارد؛ یعنی هر چه سن دانشجویان بیشتر بود، میانگین نمره کسب‌شده از پرسشنامه در سطح بالاتری قرار داشت که از این نظر با مطالعه رنجبر (۱۳)، بطحایی (۱۲) و نیز مطالعه رضایی (۳۵) همسو است. می‌توان گفت که یکی از دلایل

نتیجه‌گیری

در مطالعه حاضر، سطح آگاهی اکثر دانشجویان از منشور حقوق بیمار در سطح متوسط قرار داشت. برای افزایش سطح آگاهی دانشجویان پزشکی و در نتیجه افزایش رضایت بیماران و همچنین کاهش مشکلات حقوقی، در وهله اول نیاز به توجه به آموزش دقیق مفاد منشور حقوق بیماران است که در حال حاضر متن آن تحت عنوان واحد درسی اخلاق پزشکی به دانشجویان ارائه می‌شود؛ اما طبق برآیند کلی نتایج حاصل از این پژوهش و مطالعات پیشین، نتیجه مثبت این آموزش در پاسخ‌های دانشجویان، به حدی که انتظار می‌رود مشاهده نمی‌شود. از جمله علل آن می‌توان به توجه بیشتر اساتید و دانشگاه به نمره آزمون علمی که در پایان ارائه این واحد درسی اخذ می‌شود اشاره کرد که بر اساس آن نمی‌توان بازخورد این آموزش را به صورت عملی بررسی کرد. همچنین به نظر می‌رسد که عدم پیگیری آموزش و یادآوری آن مطالب نیز از جمله علل است که باید برنامه‌ریزی آموزشی مناسب به صورت مستمر برای طول دوره تحصیل دانشجویان و پس از آن انجام شود.

ملاحظات اخلاقی

پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی است که به صورت مقطعی در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ انجام شد (با کد کمیته اخلاق IR.SHAHED.REC.1395.107).

تعارض و منافع

نویسندگان مقاله اعلام می‌دارند که هیچ گونه تضادی در منافع وجود ندارد.

وجود داشت. این نتایج می‌تواند حاصل تجربه بیشتر افرادی که در مقاطع بالاتری نسبت به دانشجویان مقاطع پایین‌تر و یا کارکنان در مقابل دانشجویان باشد.

در مطالعه حاضر میانگین نمرات کلی دانشجویان مطلع از منشور حقوق بیمار کمی بالاتر بود؛ ولی در مقایسه میانگین نمرات دانشجویانی که از منشور حقوق بیمار مطلع بودند با آنها که مطلع نبودند، تفاوت معناداری مشاهده نشد. می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که کافی نبودن آگاهی دانشجویان نسبت به منشور حقوق بیماران، می‌تواند به دلیل کافی نبودن آموزش منشور حقوق بیماران در دوره کارآموزی باشد. همچنین عدم تکرار این مطالب و یا عدم تأکید بر متن منشور نیز می‌تواند از جمله دلایل این سطح از آگاهی در میان دانشجویان باشد.

طبق نتایج به دست آمده در این مطالعه، تفاوت آماری بین نمرات دانشگاه‌های مختلف حاصل نشد، که این مسئله نشان‌دهنده این است که آموزش و آگاهی دانشجویان در زمینه حقوق بیمار در دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران تقریباً در یک سطح است. در مطالعه صالحی وزیری و همکاران (۳۳) نیز، در مقایسه آگاهی پرستاران و پیراپزشکان بیمارستان دکتر میرحسینی و ارتش شیراز، بین آگاهی کارکنان دو بیمارستان خصوصی و نظامی اختلاف معناداری مشاهده نشده بود؛ اما در مطالعه حسینی و همکاران (۳۸) که در دو مرکز وابسته به دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی تهران انجام شد، در مقایسه آگاهی درمان‌گران دو مرکز با هم تفاوت معناداری مشاهده شد.

منابع

1. Kutkauskienė J. Implementation of the right to privacy in the lithuanian law on patients' rights. Wroclaw Review of Law, Administration & Economics 2015; 4(2): 1-2.
2. Özdemir M, Ergönen A, Sönmez E, Can I, Salacin S. The approach taken by the physicians working at educational hospitals in Izmir towards patient rights. Patient education and counseling. 2006;61(1):87-91.
3. Poorbakhsh m. A Review of Logical Criteria for the Formulation of the Patients' Rights Bil. Medical Law Quarterly. 2009;3(9):35-62.

4. Parsapoor A, Bagheri A, Larijani B. Patient's rights charter in Iran. *Acta Medica Iranica* 2014; 52(1): 24- 28.
5. Reyes H, Zuniga K, Billings D, Blandon M. Incorporating human rights into reproductive health care provider education programs in Nicaragua and El Salvador. *Pan American Journal of Public Health*. 2013;34(1):9-54.
6. Joolae S, Tschudin V, Nikbakht-Nasrabadi A, Parsa-Yekta Z. Factors affecting patients right practice: the lived experiences of Iranian nurses and physicians. *International Nursing Review*. 2008;55(1):55-61.
7. Fozooni H, Ebrahimi S, Hosseini S. Knowledge on Patients' Rights in Medical Interns. *Shiraz University of Medical Sciences*; 2017;6(2):11-16.
8. Mahanaz Z, Zakeri Z, Rezaei N, Abedzadeh R. Evaluation of knowledge and practice of physicians and nurses of Zahedan University of Medical Sciences from the observance of the Patients' Rights Charter in 2009. *Ethics and Medical History*. 2010;3(5 and 1): 69-75.
9. Ducinskiene D, Vladickiene J, Kalediene R, Haapala I. Awareness and practice of patient's rights law in Lithuania. *World Hospital Health Service*. 2007;43(3):22-6.
10. Basiri Moghadam K, Basiri Moghadam M, Muslim A, Aram Zadeh H, Jamal F. Awareness of patients and medical staff of the Patients' Rights Charter and its compliance with one of the hospitals in Gonabad. *Horizon of knowledge*. 2011;17 (1):45-54.
11. Astriki P, Mahmoudi G, Anbari C, Hosseini N. A Study on the Observance of the Patients' Rights Charter from the Viewpoints of Patients Admitted to Shohada Hospital in Ashiri Khoramabad in 2013 . *Scientific Journal of Research*. 2015;17 (1):14-5.
12. Bhathayi SA, Asayesh H. Knowledge of Students of Qom Medical Sciences about Patients' Rights in 2010. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012;12 (5):347-55.
13. Ranjbar M, Samia Zargar A, Dehghani A. A survey on knowledge of the clinical education students of Yazd educational hospitals in 2009. *Ethics and Medical History*. 2010;3(5 and 1):51-60.
14. Rahmani A, Ghahramanian A, Mohajel Aghdam A, Alah Bakhshian A, . Perception of patients regaeding respecting to their autonomy during nursing care in hospitals affiliated to Tabriz Uuniversity of medical sciences. *Iranian journal of nursing research*. 2009;3(8-9):7-14.
15. Krejcie RV, Morgan DW. Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 1970 Sep;30(3):607-10.
16. Parsapour A, Bagheri A, Larijani B. Patient rights charter in Iran. *Ethics and Medical History*. 2009;3(1 and 2):39-47.
17. KarimYare jahromi Y, M Hojjat M, Karami Z. A Survey of Clinical Students 'Knowledge about Patients' Rights in Jahrom University of Medical Sciences. *Nursing Research*. 2015;10(3):2-
18. Arab M, Zare'i A. Determining the knowledge of the managers of private hospitals in Tehran about patient rights and the factors affecting it. *Journal of Pays*. 2008; 8(1): 25-3.
19. Samadbeik M, Bari Z, Sima L. Knowledge of students in the field of paramedical sciences of Lorestan University of Medical Sciences from the patient rights charter. *Journal of Informatics for Health and Biomedicine*. 2015 2(2):106-12.
20. Vojdani M, Foji S, Babaee Heydarabad A, Haghighi Sani N, Poortaleb A, Imanzad M, et al. A Survey of Awareness of Clinical Clinical Students of Tehran University of Social Welfare and Rehabilitation of Patients' Rights. *Journal of Medical ethics*. 2015;9(33):143-66.
21. soAjami Ghaleh Rashidi V, Foroughan M, Hosseini M. The Relationship between Awareness of Patients' Rights and their Compliance with Rehabilitation Experts in Rehabilitation Centers in Tehran. *Journal of Sabzevar University of Medical Sciences*. 2013;19(3): 296-303.
22. Rovin Tan M , Saki Malhi Amal. Investigating the level of knowledge of nurses about the charter of patient's rights in educational-therapeutic hospitals of Shahrhawaz in 2013-2014. *Zanko journal of Medical Sciences*. 2018;85-94.
23. Hanani S, Sadeghi M, Kashani Nia Z, Hosseini A. A study on the awareness of operating room technologists regarding patients' rights and standards in teaching hospitals affiliated to Iran University of Medical Sciences in 2011-2012. *Paramedical Sciences and Military Health*. 2017;12(3):47-54.
24. Pishger Z, Parnian R, Rahmanian S. Awareness and observance of patients' rights in the operating room operating room of Jahrom University of Medical Sciences -2014. *Training and ethics in nursing*. 2015;4(3):49-56.
25. Mortazavi Z HS, Jafari V, Heshmati B, Mortazai SS. The survey Awareness of Students in Hamadan School of Rehabilitation about Patients' Rights Charter. *Journal of Medical Education and Development*. 2020;15(2):141-50.
26. Mohammad Nejad E, Ehsani R, Bigjani J, Abutalebi Q, Kalantarzadeh M, Akbari Kaji M. A Survey of Nurses' Knowledge about Patient's Rights in an Educational Hospital in 2010. *Journal of Medical ethics*. 2012(16):67-82.
27. El-Sobkey SB, Almoajel AM, Al-Muammar MN. Knowledge and attitude of Saudi health professions' students regarding patient's bill of rights. *Int J Health Policy Manag*. 2014;30;3(3):117-22.
28. Javadi Nia A, Najafi Semnani M, Ghanbarzadeh N, Soorghi S. A Survey of Awareness of Nurses of Birjand University of Medical Sciences about Patients Rights Charter in 2011. *Training and ethics in nursing*. 2013;2(2):269-76.
29. Mosaddeq Rad AM, Asni Ashari P. Awareness of Physicians and Patients about Patients' Rights

- and Their Attention in Shahid Beheshti Hospital in Isfahan. *Iranian Journal of Medical Education*. 2004;4(1):45-54.
30. Almasi H BM, Jamshidi F. The level of awareness of the medical interns of Golestan Ahvaz Hospital regarding the bill of rights of patients, based on passing the medical ethics course in 2018. *Development of Jundi Shapur training*. 2020;12:1024-33.
  31. Parsapour A, Mohammad K, Malek Afzali H, Alaeddini F, Larijani B. Assessing the attitude of patients, physicians and nurses about the necessity of observing patients' rights. *Ethics and Medical History*. 2009;2(4):79-90.
  32. Ghodsi, Z., & Hojjatoleslami, S. Knowledge of students about Patient Rights and its relationship with some factors in Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012;31, 345-348.
  33. Salehi Vaziri A, Sadeghi M. Comparison of Nurses and Paramedical Awareness of Mirhosseini Hospital and 576 Shiraz Army from the Patients' Rights Charter in 2014. *Paramedical Sciences and Military Health*. 2014;9(2):28-32.
  34. Saito Y, Kudo Y, Shibuya A, Satoh T, Higashihara M, Aizawa Y. Building medical ethics education to improve Japanese medical students' attitudes toward respecting patients' rights. *Tohoku J Exp Med*. 2011;224(4):307-15.
  35. Rezaei J, Aryan A, Sedighi P, Fakhri M, Ziaopour A, Jafari F. Knowledge and attitude of nursing and midwifery students of Kermanshah University of Medical Sciences in relation to the necessity of observing patients rights charter in 2012. *Clinical Research in Paramedical Sciences*. 2014;3(1):32-9.
  36. Jalilvand H AM, Pourrahimi M, Jalilond AR, Tanharu D, Vali N, Abbasi Joshti H, Hassan Y, Nowrozi S, Alizadeh M, Aghaei S. The awareness of undergraduate nursing and midwifery students about the charter of patient rights. *Iranian Journal of Medical Ethics and History*. 2018;14:321-32.
  37. Davati A, Seyyed Mortaz S, Azimi A, Arbab Soleimani S. Review the general practitioners' knowledge of the patient rights charter. *Biomedical Journal of Daneshvar Medical University*. 2010 18 (91):81-8.
  38. Hosseini SA, Akbar Fahimi N, Gharib M, Farzad M. The level of awareness of the clients and therapists of the provision. *Journal of Rehabilitation*. 2012;13(4):28-36.